

Rahoitusmarkkinaoikeus

32E22100

KKO 2010:25

Marja Luukkonen

Yliopistonlehtori, OTT, VT, KTM

Aalto-yliopisto
Aalto-universitetet
Aalto University

KKO 2010:25 – mistä tapauksessa on kyse?

- Sanna S (s. 1970) oli 19.3.1998 ottanut Skandia Life Assurance Company Limitedistä sijoitussidonnaisen vapaaehtoisen eläkevakuutuksen.
- Vakuutus sopimuksen mukaan Sanna S maksaa vakuutusmaksuja 25 vuoden ajan 750 markkaa (126,14 euroa) kuukaudessa ja eläke alkaa 58 vuoden iässä 1.5.2028.
- Vakuutusmaksuja ei sijoitettu suoraan minkään rahastoyhtiön rahastoihin vaan Skandian itse muodostamiin (laskennallisiin) rahastoihin.
- Ennen sopimuksen solmimista Sanna S oli saanut Skandalta tuoteselosteen, eläkevakuutus esitte (myyntiesite) ja tarjouslaskelman.

KKO 2010:25 – mistä tapauksessa on kyse?

- Sanna S:lle esitellyn tarjouslaskelman mukaan hänen eläkerahastonsa olisi hänen siirtyessään eläkkeelle sijoituksen 10 prosentin vuosikasvulla 1 355 401 markkaa ja 4,5 prosentin kasvulla 459 038 markkaa.
- Tarjouslaskelmassa todettiin: "Tämä laskelma ottaa huomioon kaikki asiaankuuluvat hallinnointi- ja rahastojen varojen hoidosta aiheutuneet kulut. Nämä kulut sisältyvät yllä oleviin lukuihin. Nämä luvut ovat esimerkkejä, eikä niitä voida taata. Se, mitä todellisuudessa tulet saamaan, riippuu siitä kuinka sijoitukseksi kehittyä valitsemisasi rahastoissa. Tämä tarjous on tarkoitettu luettavaksi yhdessä Skandia Life Eläkevakuutus -myyntiesitteen ja -tuoteselosteen kanssa."

Skandian eläkevakuutuksen tuoteselosteessa todettiin kohdassa avaintiedot muun muassa:

"Suoritetut vakuutusmaksut käytetään 100-prosenttisesti rahasto-osuuksien ostamiseen.

...

- Vuotuinen hallinnointikulu on 1 % vakuutukseen liitettyjen rahasto-osuuksien arvosta.

- Toimenpidepalkkio on 25 markkaa kuukaudessa.

- Rahastojen hallinnointikulut - valittujen rahastojen vuotuiset maksut heijastavat rahaston varojen luonnetta ja ulkopuolisen hoidon aiheuttamien kustannusten määrää. Ne sisältyvät rahasto-osuuksien hintaan.

- Rahasto-osuuksien osto- ja myyntihinnan välinen ero on 7 %. Lisäksi rahasto-osuuksien hintaa pyöristetään korkeintaan 1 % -yksikön verran.

- Vakuutukseen liitettävät rahasto-osuudet määritetään niiden myyntihinnan perusteella. Vakuutusetuudet määritetään vakuutukseen liitettyjen rahasto-osuuksien ostohinnan perusteella."

- **Tuoteselosteeseen sisältyvien vakuutusehtojen kohdassa "Kulurakenne" todettiin kohdassa 20 otsikon "Vuotuinen hallinnointikulu" alla seuraavaa:**

"(1) Rahasto-osuuksien hinta sisältää Skandia Lifen perimän vuotuisen hallinnointikulun, jonka suuruus määritellään hinnastossa."

- **Skandian myyntiesitteessä mainittiin jaksossa "Vakuutuksesta perittävät kulut" vakuutuksen kulurakenteesta muun muassa:**

"Vuotuinen 1 % suuruinen hallinnointikulu vakuutukseen liitettyjen rahasto-osuuksien arvosta."

- **Saman esitteen kohdassa "Avaintiedot" oli maininta:**

"1 % vuotuinen hallinnointikulu."

KKO 2010:25 – mistä tapauksessa on kyse?

- **Skandian mukaan tarjouslaskelmassa hallinnointikulu oli otettu huomioon sillä tavoin, että tuotto prosentti kuvasi oletettua arvon kehitystä Skandian omissa rahastoissa, jolloin arvojen laskennassa oli jo otettu vähennyksenä huomioon Skandian itselleen perimän hallinnointikulun osuus.**
- **Sanna S on esittänyt käsittäneensä tarjouslaskelman niin, että siinä oli kuvattu sijoitusrahastoihin tehtyjen sijoitusten tuottokehityksen vaikutusta eläkekertymään. Jotta Sanna S voisi saada tarjouslaskelmassa kuvattua vastaavan eläkkeen, sijoituskohteiden arvonnousun tulisi siten vuosittain olla yhden prosenttiyksikön suurempi kuin mitä laskelmassa oli esitetty. Yhden prosenttiyksikön erolla oli suuri vaikutus lopulliseen eläkkeen määrään, koska sen vaikutus kertautui pitkän vakuutusajan kuluessa.**

KKO 2010:25 – mistä tapauksessa on kyse?

- Sanna S on kanteessaan esittänyt, että vakuutusyhtiön antamat tiedot vakuutuksen kuluista ja niiden vaikutuksista eläkevakuutuksen kertymään ovat olleet puutteellisia ja harhaanjohtavia. Sanna S:n mukaan harhaanjohtavuus johtui Skandian käyttämästä mutkikkaasta rahastorakenteesta, jolloin on ollut tulkinnanvaraista, mitä rahastoa ja sijoitusta esimerkiksi tarjouslaskelmassa tarkoitettiin.
- Riidatonta on, että Sanna S:n saamista tuoteselosteesta ja eläkevakuutusessitteestä kävi ilmi, että Skandia perii, muiden kulujen ja palkkioiden ohella, yhden prosentin suuruisen vuotuisen hallinnointikulun.

KKO 2010:25 – mistä tapauksessa on kyse?

- **Kysymys on siitä, onko Skandia vakuutusta markkinoidessaan antanut Sanna S:lle tarpeelliset tiedot hallinnointikuluistaan ja niiden vaikutuksista eläkekertymään vai ovatko kuluista ja eläkekertymän laskemisesta annetut tiedot olleet puutteellisia tai harhaanjohtavia.**
- **Jos Skandian ei katsota täyttäneen tiedonantovelvollisuuttaan, kysymys on siitä, mikä vaikutus tällä on vakuutus sopimuksen sisältöön.**

Tapauksen ratkaisu

- **Vakuutuslainsäädännön 5 §:n 1 momentin mukaan vakuutusyhtiön on ennen vakuutuslain voimaantulon päättämistä annettava vakuutuksen hakijalle vakuutusstarpeen arvioimiseksi ja vakuutuksen valitsemiseksi tarpeelliset tiedot, kuten tietoja vakuutusmuodoistaan, vakuutusmaksuistaan ja vakuutusehdoistaan. Tietoja annettaessa tulee kiinnittää huomiota myös vakuutusvaran olennaisiin rajoituksiin.**
- **KKO: Sijoitussidonnainen eläkevakuutus poikkeaa monin tavoin perinteisistä vakuutuksista. Kysymys on pitkäkestoisesta ja taloudellisesti merkittävästä sijoituksesta. Tällöin hankintapäätöksen kannalta olennaisimmat tiedot liittyvät tuotto-odotuksiin, riskeihin ja kustannuksiin. Koska vakuutuksen hakija voi verrata ja arvioida tarjottua vakuutuspalvelua vain vakuutusyhtiöltä saamiensa tietojen nojalla, tiedonantovelvollisuus korostuu sitä enemmän mitä mutkikkaampaa ja vähemmän tunnettua vakuutuspalvelua tarjotaan.**

Tapauksen ratkaisu

- Skandian vuosittain perimä yhden prosentin hallinnointikulu on sinänsä mainittu tuoteselosteessa ja esitteessä.
- Vakuutusehdoissa hallinnointikuluja koskeva kohta 20 kuuluu seuraavasti: "Rahasto-osuuksien hinta sisältää Skandia Lifen perimän vuotuisen hallinnointikulun, jonka suuruus määritellään hinnastossa."
- Ainoa Sanna S:n saama markkinointiasiakirja, joka sisälsi konkreettisia ja selkeitä tietoja, oli tarjouslaskelma.
- Siinä oli esimerkein kuvattu, minkä suuruinen eläke Sanna S:lle on 25 vuoden säästämisen jälkeen tulossa.
 - Laskelmassakaan ei mainittu kulujen rahamääriä tai laskutapaa. Koska kuitenkin laskelman mukaan kaikki kulut oli jo otettu huomioon, ainoaksi eläkekertymään vaikuttavaksi muuttujaksi oli jäänyt sijoitustuotto.

Tapauksen ratkaisu

- Skandian mukaan tarjouslaskelmassa esitetyt laskelmat eläkekertymästä ovat olleet paikkansapitäviä ja tuotto-olettama on koskenut Skandian omien laskennallisten rahastojen hintakehitystä.
- Sanna S oli puolestaan käsittänyt, että sanalla "sijoitus" tarkoitetaan hänen varoillaan sijoitusmarkkinoilta hankittavia sijoituskohteita.
- Tätä käsitystä oli tukenut myös tuoteseloste, jonka avaintietona todettiin muun muassa, että "Suoritetut vakuutusmaksut käytetään 100-prosenttisesti rahasto-osuuksien ostamiseen".
- Skandian oma vakuutusasiamies, joka myi vakuutuksen Sanna S:lle, sekä sijoitusvakuutuksia arvioineet vakuutusvälittäjät olivat ymmärtäneet Skandian laskentamallin samalla tavalla kuin Sanna S.

Tapauksen ratkaisu

- **KKO katsoi, että Sanna S on perustellusti voinut käsittää, että tarjouslaskelman esimerkit oli laadittu sijoitusrahastojen arvonkehitykseen perustuvien ja sitä vastaavien tuotto-oletusten perusteella. Vaikka tarjouslaskelma oli laskutoimituksena tehty virheettömästi, se ei ole antanut oikeaa kuvaa, koska laskentaperuste on ollut toinen kuin mitä Sanna S:llä on ollut aihetta olettaa.**
- **Koska yhden prosentin hallinnointikulun laskentaperusteesta annettu tieto on ollut harhaanjohtava, se on samalla merkinnyt vakuutuksen kustannuksista annetun tiedon harhaanjohtavuutta. Harhaanjohtavat tiedot ovat siten koskeneet sijoitusvakuutuksen keskeisintä sisältöä.**

Tapauksen ratkaisu – VSL 9 §

- **VSL 9 §:n soveltaminen: markkinointia koskevan vastuusäntelyn kannalta olennaista on se, että puutteellisia taikka virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja saaneen vakuutuksenottajan taloudellinen asema saatetaan vastaamaan sitä, millainen se olisi ollut, jos vakuutuksenantaja olisi täyttänyt tiedonantovelvollisuutensa.**
- **Tässä tapauksessa sopimuksen sisältö on vahvistettava Sanna S:n saaman käsityksen mukaisesti niin, että hän saa tarjouslaskelmassa esitetyn eläkekertymän, kun tuotto lasketaan sijoitusrahastojen sijoitustuoton perusteella. Tämä taloudellinen lopputulos on saavutettavissa kanteessa vaaditulla tavalla siten, ettei Skandialla ole oikeutta periä vakuutusehtojen 20 kohdan mukaisia hallinnointikuluja.**

Tapauksen ratkaisu – eri mieltä olevat jäsenet

- ”Vaikka Sanna S:n saamien tietojen pohjalta ei olekaan saatavissa täsmällistä käsitystä hallinnointikulujen vaikutuksesta vakuutus sijoituksen tuottoon, ei tietojen perusteella kuitenkaan ole voinut olla epäselvää, etteikö Skandia ylipäätään olisi oikeutettu perimään vakuutus sopimuksen perusteella mainittua hallinnointipalkkiota vastikkeena vakuutuksesta. Tähän ja kanteessa vaadittuun nähden Skandia ei ole antaessaan tietoja vakuutuksesta menetellyt vakuutus sopimus lain 5 §:n vastaisesti sen enempää tietojen sisällön kuin niiden esitystavan kannalta.”